

การเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ ในร้านยาของผู้สูบบุหรี่

ที่มาของการศึกษา :

ที่ผ่านมา ในประเทศไทยยังไม่มีมาตรการใดที่สนับสนุนให้คนใกล้ชิดผู้สูบบุหรี่ชักจูงใจให้ผู้สูบบุหรี่รับบริการเลิกบุหรี่ รวมทั้งยังไม่เคยมีงานวิจัยในเรื่องนี้มาก่อน จึงเกิดโครงการวิจัยนี้เพื่อพัฒนามาตรการส่งเสริมการเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ในร้านยา โดยบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ เพื่อเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูบบุหรี่เข้าถึงเภสัชกรมากยิ่งขึ้น ด้วยความคาดหวังให้ผู้สูบบุหรี่มีโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการสูบบุหรี่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงระดับความสนใจในการเลิกบุหรี่หรือเลิกบุหรี่ได้มากขึ้น

จุดมุ่งหมายและวิธีการ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบอัตราการเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ในร้านยาระหว่างบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ที่ได้รับมาตรการส่งเสริมการเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ยกกับบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ที่ไม่ได้รับมาตรการส่งเสริมฯ และเพื่อพัฒนามาตรการส่งเสริมการเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่โดยบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่

โดยแบ่งงานวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การพัฒนามาตรการส่งเสริมการเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่โดยบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ ได้แก่ (1) การให้แผ่นพับที่มีเนื้อหาชักจูงให้เลิกบุหรี่ และ การให้แผ่นพับ “ชักชวนมารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยา” (2) การให้คำแนะนำถึงข้อดีของการขอรับคำปรึกษาการเลิกบุหรี่จากเภสัชกรผู้เชี่ยวชาญในร้านยา และ การให้คำแนะนำกับบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ให้นำส่งแผ่นพับให้กับผู้สูบบุหรี่

2. การวิจัยเชิงทดลองชนิดการวิจัยควบคุมเชิงสุ่ม มีกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งสิ้น 136 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง ได้แก่ บุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ จำนวน 68 คน และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับมาตรการส่งเสริมฯ จำนวน 68 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผล โดยใช้สถิติพรรณนา และสถิติวิเคราะห์

ผลการศึกษา

- อัตราการเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ในร้านยาทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน
- แนวโน้มความตั้งใจในการมารับบริการเลิกบุหรี่ในร้านยาของกลุ่มทดลองไม่มีความต่างเชิงนัยสถิติ
- บุคคลใกล้ชิดในกลุ่มทดลองกว่า ร้อยละ 80 ส่งต่อข้อมูลให้แก่ผู้สูบบุหรี่
- ร้อยละ 86.8 ของบุคคลใกล้ชิดผู้สูบบุหรี่ในกลุ่มทดลองแนะนำให้ผู้สูบบุหรี่มารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยา ซึ่งต่างจากกลุ่มควบคุม (ร้อยละ 76.5) อย่างมีนัยสถิติ

เมื่อญาติมิตรคิดชวน “นักสูบ” ให้เลิก

อัตราการเข้ารับบริการของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่าง

พบว่า ไม่มีผู้สูบบุหรี่เข้ารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยาทั้งสองกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจาก บุคคลใกล้ชิดมีความประสงค์หรือความกระตือรือร้นในการแนะนำน้อย โดยจะเห็นว่าผู้ไม่ได้ให้แผ่นพับหรือไม่ได้ให้คำแนะนำในการเข้ารับบริการเลิกบุหรี่ในร้านยาแก่ผู้สูบบุหรี่ คิดเป็น ร้อยละ 5.9 และ 4.4 ตามลำดับ จึงส่งผลให้ผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง เนื่องด้วยแรงจูงใจและกำลังใจจากคนใกล้ชิดเป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญในการเลิกบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่

ตารางแสดงผลการให้แผ่นพับและหรือแนะนำให้ผู้สูบบุหรี่มารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยาโดยบุคคลใกล้ชิดในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

การให้แผ่นพับและ/หรือแนะนำให้ผู้สูบบุหรี่มารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยา	กลุ่มควบคุม จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มทดลอง จำนวน (ร้อยละ)
แนะนำและให้แผ่นพับ	-	57/68 (83.8)
แนะนำอย่างเดียว	52/68 (76.4)	2/68 (2.9)
ให้แผ่นพับอย่างเดียว	-	1/68/ (1.6)
ไม่ได้ให้คำแนะนำและไม่ได้ให้แผ่นพับ	11/68 (16.2)	2/68 (2.9)
บุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ที่ไม่สามารถติดต่อได้	5/68 (7.4)	6/68 (8.8)

นอกจากนี้ อาจเป็นไปได้ว่าระดับความสนใจในการเลิกบุหรี่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ Precontemplation ซึ่งการจะเปลี่ยนระดับความสนใจทำได้ยาก และผู้สูบบุหรี่ยังไม่ตระหนักถึงพิษภัยของบุหรี่มากนัก ที่สำคัญคือ ผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 25-40 ปี ซึ่งพบว่า แม้กลุ่มทดลองจะมีแนวโน้มความตั้งใจในการมารับบริการสูงกว่ากลุ่มควบคุม แต่เมื่อทำการทดลองทางสถิติพบว่า กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่มีความแตกต่างทางนัยสถิติ

แม้ไม่เลิกสูบบุหรี่ แต่ก็มี ความตั้งใจที่จะ “เลิก”

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีผู้สูบบุหรี่เข้ารับบริการเลิกบุหรี่ในร้านยา แต่จากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ บุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ พบว่า ผู้สูบบุหรี่ในกลุ่มทดลองมีความตั้งใจที่จะมารับบริการเลิกบุหรี่มีแนวโน้มที่มากกว่ากลุ่มควบคุม ร้อยละ 20.6 และ 10.3 ตามลำดับ

ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบความตั้งใจในการมารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยาของผู้สูบบุหรี่ ทั้งในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

ความตั้งใจในการมารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยาของผู้สูบบุหรี่	กลุ่มควบคุม (n=68) จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มทดลอง (n=68) จำนวน (ร้อยละ)	pP-value
บุคคลใกล้ชิดทราบว่า			
ผู้สูบบุหรี่ระบุว่ามีความตั้งใจมารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยา	7 (10.3)	14 (20.6)	0.15
ผู้สูบบุหรี่ที่ไม่ระบุว่ามีความตั้งใจมารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยา	61 (89.7)	54 (79.4)	

เมื่อพิจารณาความตั้งใจที่จะมารับบริการเลิกบุหรี่พบว่า ผู้สูบบุหรี่ทุกช่วงอายุในกลุ่มทดลองมีความตั้งใจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้สูบบุหรี่มีความพยายามที่จะเลิกบุหรี่ (Quit Attempt) ซึ่งเท่ากับเพิ่มโอกาสการเลิกบุหรี่ได้สำเร็จในอนาคต

ทั้งนี้ยังเป็นประโยชน์ในการบริการเลิกบุหรี่เชิงรุก ซึ่งช่วยคัดกรองผู้สูบบุหรี่จากบุคคลใกล้ชิดและให้บุคคลใกล้ชิดเป็นผู้ส่งต่อข้อมูลไปยังผู้สูบบุหรี่ได้อีกวิธีหนึ่ง

คนอยู่ใกล้มีส่วน “หนุน” ให้พยายามเลิกบุหรี่

จากมาตรการที่ถูกพัฒนาขึ้นจากงานวิจัยชิ้นนี้ เมื่อนำไปใช้จริง พบว่า กว่า ร้อยละ 80 ของบุคคลใกล้ชิดในกลุ่มทดลองช่วยส่งต่อข้อมูลให้แก่ผู้สูบบุหรี่ โดยส่งต่อแผ่นพับด้วยตนเอง ร้อยละ 79.4

และอีก ร้อยละ 86.8 ของบุคคลใกล้ชิดผู้สูบบุหรี่ในกลุ่มทดลองแนะนำให้ผู้สูบบุหรี่มารับบริการเลิกบุหรี่ที่ร้านยา ซึ่งต่างจากกลุ่มควบคุม (ร้อยละ 76.5) อย่างมีนัยทางสถิติ

ตารางแสดงผลการให้แผ่นพับแก่ผู้สูบบุหรี่โดยบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ในกลุ่มทดลอง

ผลการให้แผ่นพับแก่ผู้สูบบุหรี่	กลุ่มควบคุม (n=68) จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มทดลอง (n=68) จำนวน (ร้อยละ)
การให้แผ่นพับแก่ผู้สูบบุหรี่		
ให้แผ่นพับแก่ผู้สูบบุหรี่	-	58 (85.3)
ไม่ให้แผ่นพับ	-	4 (5.9)
บุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ที่ไม่สามารถติดต่อได้	-	6 (8.8)
วิธีการให้แผ่นพับแก่ผู้สูบบุหรี่		
ให้ด้วยตนเอง	-	54 (79.4)
ฝากคนอื่นไปให้	-	4 (5.9)
ฝากบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ที่ไม่สามารถติดต่อได้	-	6 (8.8)

กล่าวได้ว่า มาตรการนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงกับบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ที่มารับบริการที่ร้านยา และเป็นไปได้ว่า การได้รับมาตรการ ทำให้บุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ในกลุ่มทดลองได้ให้คำแนะนำแก่ผู้สูบบุหรี่ให้มารับบริการเลิกสูบบุหรี่ในร้านยา แตกต่างจากกลุ่มควบคุมทางนัยสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95

ข้อเสนอแนะและความเห็นเพิ่มเติม

ผู้วิจัยระบุว่า เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น ระยะเวลาในการติดตามผลสั้นเกินไป มาตรการที่ให้อาจไม่เพียงพอ คณะวิจัยจึงเสนอว่า ควรปรับมาตรการที่กระทำเกี่ยวกับบุคคลใกล้ชิดของผู้สูบบุหรี่ โดยอาจใช้วิธีอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากการให้แผ่นพับ เช่น การพิจารณาหาสื่อที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้สูบบุหรี่มีความสนใจที่จะเลิกบุหรี่มากขึ้น อาทิ จัดส่งสื่อวีดิทัศน์จูงใจให้ผู้สูบบุหรี่เลิกบุหรี่แก่บุคคลใกล้ชิดผู้สูบบุหรี่ทางไปรษณีย์ การเลือกผู้เข้าร่วมการศึกษาที่มีโอกาสมากขึ้น เช่น เลือเฉพาะผู้สูบบุหรี่ที่แสดงความสนใจเลิกบุหรี่ให้ผู้ใกล้ชิดทราบ เป็นต้น

ผลิตโดย ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.)
วิทยาเขตราชวิถี มหาวิทยาลัยมหิดล 420/1 อาคารอเนกประสงค์ ชั้น 5 ถ.ราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0-2354-5346 โทรสาร 0-2354-5347 อีเมล: webmaster@trc.or.th

สนับสนุนโดย

นอร์ ชัยญาคุณาฤกษ์, ปิยะรัตน์ นิมพิทักษณ์พงศ์,
ชนัญชิตา ปิตานุสรณ์, ศศิธร กาญจนกร, สุจิรา นิพัทธ์พิมพ์ไธ
ศูนย์วิจัยผลลัพธ์ทางเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก